

Focusagenda Regio Alkmaar 2019-2022

Regionale strategische samenwerkingsagenda

www.regioalkmaar.nl

Voorwoord

De vrijblijvendheid voorbij...

De Regio Alkmaar wil de bestaande samenwerking strategisch versterken. Van een brede ambitie en visie naar een bundeling van krachten om de regio sterker te positioneren. Dit vraagt om intensivering van de samenwerking, maar ook om focus zodat de schaarse tijd en capaciteit gericht kunnen worden ingezet om resultaten te boeken.

... tijd om tempo te maken!

Een door de hele regio gedragen strategische samenwerkingsagenda inclusief concrete project- en uitvoeringsplannen draagt hieraan bij; een agenda die aanspreekt, herkenbaar is en leidt tot beweging én synergie. Samen zetten de gemeenten Alkmaar, Bergen, Castricum, Heerhugowaard, Heiloo, Langedijk en Uitgeest daarom de schouders onder deze Focusagenda!

Inhoudsopgave

• Inleiding	4
• Een verleidelijk perspectief	6
• Schragende domeinen	7
• Samen sterker op alle niveaus	8
• Onze agendapunten	10
• Vliegwielen voor de toekomst	14
• Governancestructuur	15
• Uitvoeringsstructuur	17
• Financiële gevolgen	19
• Bijlage: motieven samenwerking focuspunten	21

Inleiding (1/2)

Wat vooraf ging...

In maart/april 2018 hebben alle colleges aangegeven samen te willen streven naar een regionale samenwerkingsagenda. Kort na de gemeenteraadsverkiezingen zijn we op 4 juli 2018 met de bestuurders, secretarissen en griffiers gestart in de Cultuurkoepel Heiloo met een eerste Focussessie over ons economisch profiel. De deelnemers aan deze sessie hebben de drie onderdelen daarvan (toerisme, agribusiness en innovatief energycluster) bevestigd en nader uitgewerkt.

In de tweede Focussessie (Broekerveiling) op 5 september 2018 hebben we stilgestaan bij de randvoorwaarden voor de samenwerking, namelijk wonen, bereikbaarheid, energietransitie en het sociaal domein. Collegeleden en griffiers zijn bijgepraat over de stand van zaken en er is gesproken over de gezamenlijke stappen in de toekomst.

Tijdens de eerste Collegeconferentie (De Vest) op 2 oktober 2018 presenteerden de bestuurlijke trekkers een eerste uitwerking van de voorgaande onderwerpen aan hun collega-bestuurders. Ook hebben we het onderwerp governance in werkgroepen besproken. Op basis van deze collegeconferentie is de keuze gemaakt voor een focus op drie thema's: **wonen**, **bereikbaarheid** en **energie-innovatie**. Deze keuze is getoetst in alle colleges, waarna het Coördinatieteam de opdracht heeft gegeven deze drie focuspunten nader uit te werken.

Inleiding (2/2)

Een eerste concept van de Focusagenda is voorgelegd aan de colleges in de tweede Collegeconferentie op 6 maart 2019. Er werd gesproken over de governancestructuur, commitment, draagvlak en het onderling vertrouwen. Ook werd aandacht gevraagd voor de samenwerking op andere thema's. Op basis van de reacties zijn wijzigingen doorgevoerd waarna het besluitvormingsproces is gestart.

Betrokkenheid raden

De raadsleden zijn tijdens diverse regionale raadsavonden en door hun colleges geïnformeerd over het proces. De portefeuillehouders hebben de keuze voor de drie focuspunten toegelicht tijdens de Raadsconferentie op 7 november 2018 in het AFAS Stadion. De aanwezige raadsleden gaven aan zich hierin te herkennen. Op de raadsavond van 3 april 2019 is de Focusagenda toegelicht, zodat de raden goed geïnformeerd een besluit kunnen nemen.

Daarnaast is op 9 januari 2019 in Langedijk met de griffiers een avond georganiseerd over de toekomstige rol en betrokkenheid van de raadsleden bij de regionale samenwerking. De raadsleden konden ideeën opdoen tijdens een sessie onder leiding van Maarten Hageman en parallelle presentaties vanuit de Regio Amersfoort, West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. In 2019 gaan we dit verder uitwerken met een tijdelijke raads werkgroep.

De Focusagenda

Deze agenda brengt focus en geeft richting aan de regionale samenwerking voor de periode 2019-2022. Gelet op de doorlooptijd is ervoor gekozen om per focuspunt een beperkt aantal projecten/agendapunten te formuleren. De acties per thema vragen om verdieping en dienen nader geconcretiseerd te worden.

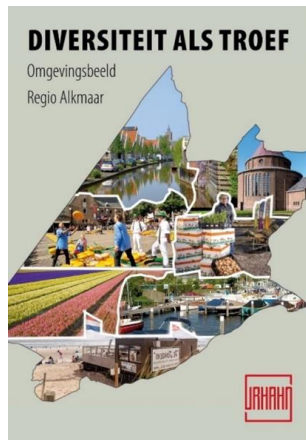
Dit document betreft een eerste uitwerking en omvat:

- een onderbouwing van de drie focuspunten, waarbij per punt is aangegeven *waarom* onderlinge samenwerking van meerwaarde is;
- acties per focuspunt, waarbij per punt is aangegeven *wat* we gaan doen en *hoe* we in de regio het verschil gaan maken.

Zoals steeds in het proces is aangegeven, bouwen we voort op wat er al is en is de inhoud leidend. Dus beginnen we daarmee. Na de inhoudelijke kant van de Focusagenda volgt een voorstel voor de bijbehorende governance- en uitvoeringsstructuur en de kosten. De Focusagenda wordt als geheel voor besluitvorming voorgelegd aan alle colleges en raden.

Een verleidelijk perspectief

In de afgelopen jaren zijn er in de Regio Alkmaar verschillende visies en ambities opgesteld. Tegelijkertijd zijn er in beperkte mate keuzes gemaakt als het gaat om de daadwerkelijke richting en focus van de regio.

In 2017 is het Omgevingsbeeld Regio Alkmaar 'Diversiteit als troef' vastgesteld. Dit schetst de meest recente richting en de ambities van de Regio Alkmaar; het biedt een **“verleidelijk perspectief”**. Het Omgevingsbeeld is gebaseerd op het Regiobeeld Alkmaar 2025, maar integreert ook bestaand beleid en nieuwe inzichten, trends en ontwikkelingen. Daarmee is het een geactualiseerd streefbeeld.

Het Omgevingsbeeld geeft de volgende beschrijving van onze regio: *“Regio Alkmaar is een regio met veel kwaliteiten. De regio ligt prachtig aan de Noordzee, kent mooie kernen en karakteristieke dorpen, bezit een sterke ondernemersgeest en bestaat uit aantrekkelijke landschappen. Een regio die gunstig gelegen is in Noord-Holland ten opzichte van de dynamische Amsterdamse regio en daarmee goed verbonden is.*

Qua wonen en economie kan de regio de vruchten plukken van die positie. Om de regio verder te versterken, werken de zeven gemeenten in Regio Alkmaar samen.”

De ambitie van de Regio Alkmaar - zoals opgetekend in het Omgevingsbeeld - bestaat uit de volgende drie thema's: *“het gezonde landschap, kernen met eigen woonkwaliteit en ruimte voor ondernemerschap, allen gedragen door een optimale bereikbaarheid als voorwaarde en water als kans”*.

“De regio zet zich in om een sterke, herkenbare regio te zijn, waar het goed wonen, werken en recreëren is” (Collegeconferentie 2018). En we willen een regio zijn *“die het scharnierpunt vormt tussen Holland boven Amsterdam (HbA) en de Metropoolregio Amsterdam (MRA)”* (Collegeconferentie 2018 en Omgevingsbeeld). Er volgt nog een vertaalslag naar een pakkende slogan door de stuurgroep.

In de Economische Visie 2026 is het economisch profiel van de regio opgetekend. De regio wil zich profileren op de volgende drie economische pijlers:

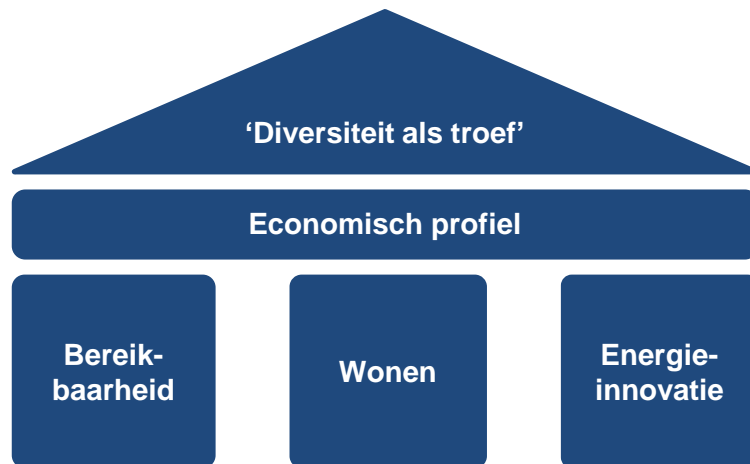
- toerisme/vrijtijdseconomie;
- energie (energycluster);
- agribusiness.

Schragende domeinen

Om deze ambities en economische pijlers van de regio te realiseren (d.w.z. de onderscheidende kwaliteiten van de regio te versterken), dienen de randvoorwaarden op orde te zijn. Die randvoorwaarden dat zijn de focuspunten:

- bereikbaarheid;
- wonen;
- energie-innovatie.

Door ons te richten op deze thema's, versterken we ons economisch profiel, geven we invulling aan het Omgevingsbeeld 'Diversiteit als troef' en versterken we onze positie naar externe partijen.

In lijn met het Omgevingsbeeld, maar ook als antwoord op het ambitiedocument Holland Boven Amsterdam, biedt de Regio Alkmaar ruimte in de nabijheid van de MRA. Deze nabijheid van de MRA grijpen we aan als kans. We zorgen daarom voor een goede aansluiting op de MRA (bereikbaarheid), we bieden een aantrekkelijk vestigingsklimaat (wonen) en we spelen op een slimme en innovatieve wijze in op nieuwe ontwikkelingen (energie-innovatie).

We focussen op drie thema's, omdat we zo meer kunnen bereiken. De drie thema's zoals benoemd, zien we als 'schragende domeinen', die bijdragen aan het realiseren van het 'verleidelijk perspectief' van de regio (zie figuur hiernaast). Het gaat om:

- een goede fysieke bereikbaarheid van de regio, zodat de regio het scharnierpunt is (en blijft) tussen MRA en Holland boven Amsterdam;
- de mogelijkheid om te voorzien in de behoefte aan woningen en een aantrekkelijk, gevarieerd woonklimaat te bieden, waarbij iedere kern zijn eigen woonkwaliteit heeft;
- de inzet op duurzame energie, vanuit de noodzaak om in 2050 energieneutraal te zijn, maar ook als kans voor de regio door in te zetten op de ontwikkeling van een innovatief en duurzaam energycluster.

Samen staan we sterker...

De belangrijkste drijfveren voor onze samenwerking hebben we per focuspunt benoemd (volledige motivatie in de bijlage).

Samenwerking op het thema bereikbaarheid

Een goede bereikbaarheid betekent een 'plus' voor onze regio. Zo draagt een goede bereikbaarheid bij aan het versterken van onze economie en zorgt het ervoor dat we een aantrekkelijke regio zijn voor inwoners en bedrijven om zich te vestigen. Het is daarmee een belangrijk middel c.q. een randvoorwaarde om andere doelen in de regio te realiseren. Hierbij leggen we de focus op toekomstbestendige duurzame groei, passend bij ons Omgevingsbeeld.

In lijn met het provinciaal beleid zetten we in op belangrijke OV-knooppunten (o.a. Alkmaar en Heerhugowaard), bereikbaarheid van en naar de A9 en korte lijnen naar de MRA. Strategische inzet (lobby) en schakelkracht zijn van belang, maar ook uitvoeringskracht om toekomstbestendige duurzame knooppunten te realiseren.

Samenwerking op het thema wonen

De Regio Alkmaar is een regio met een fijn woon- en leefklimaat, die goed bereikbaar is, waar het voorzieningenniveau op orde is en de economie floreert. Dit bereiken we door woningen te bouwen, voor inwoners uit de regio, maar ook om nieuwe aanwas c.q. overloop vanuit Amsterdam/MRA op te vangen.

Onze kracht is erin gelegen dat we als gemeenten complementair zijn aan elkaar; elke gemeente richt zich op en bouwt voor een andere doelgroep (verschillende woonmilieus/kernen).

We bundelen onze krachten ten behoeve van een gerichte lobby en strategische versterking. Tegelijkertijd zetten we voor de korte termijn in op flexibele woningbouwprogrammering met realisatiecapaciteit om te voorzien in de woningbehoefte in 2019 en 2020.

Samenwerking op het thema energie-innovatie

Het Klimaatakkoord vraagt alle regio's om een plan om energieneutraal te worden. In de Regionale Energiestrategie (RES) nemen we de maatregelen op die we treffen om bij te dragen aan het reduceren van de uitstoot van CO₂. De maatregelen die we nemen, passen binnen onze ambities in het Omgevingsbeeld. We maken weloverwogen keuzes als het gaat om het opwekken van alternatieve energie met een mogelijke impact op ons landschap (denk aan windmolens en zonneparken).

De Regio Alkmaar wil voorloper zijn op het gebied van duurzaamheid en alternatieve energie. De regio biedt daarom ruimte aan innovatieve ontwikkelingen, zodat de energietransitie in de regio versneld kan worden. Flexibiliteit en schakelkracht zijn cruciaal om zodoende in de regio tot afspraken én tot uitvoering te komen.

...op alle niveaus

De Focusagenda verbindt de ambities en behoeften die er op verschillende niveaus spelen en bepaalt welke keuzes we maken en hoe wij ons bewegen in het krachtenveld. Zo is de Focusagenda een vertrekpunt voor de samenwerkingsagenda met de provincie (conform Omgevingsvisie NH 2050).

Om het verleidelijk perspectief te realiseren is samenwerking van groot belang. Binnen de focuspunten verschilt het niveau waarop samenwerking of afstemming noodzakelijk is. Soms is dit op het niveau van enkele gemeenten, soms op het niveau van de Regio Alkmaar of juist op het niveau van Holland boven Amsterdam of de provincie.

Per thema bepalen we hoe onze ambities aansluiten op de ambities die op andere niveaus zijn opgetekend en welke samenwerking en bestuurlijke afstemming nodig is om het verschil te maken (zie figuur hieronder). Deze agenda ziet echter allereerst op hetgeen wijzelf als regio kunnen doen.

Bereikbaarheid

Als regio formuleren we een gezamenlijke ambitie; we kiezen enkele speerpunten waarop we inzetten. We stemmen (bestuurlijk) af binnen Holland Boven Amsterdam met de Kop van Noord-Holland en West-Friesland. Maar ook breder bijvoorbeeld met de provincies Noord-Holland en Flevoland als het gaat over het OV-toekomstbeeld.

Wonen

In de Regio Alkmaar stemmen we onze woningbouwplannen op elkaar af. Daarnaast vindt (bestuurlijke) afstemming binnen Holland Boven Amsterdam plaats met de andere regio's in Noord-Holland Noord: de Kop van Noord-Holland en West-Friesland. We werken binnen Regio Alkmaar samen met de Woningmakers (samenwerkende marktpartijen).

Energie-innovatie

Innovatieve initiatieven en activiteiten die raken aan de energietransitie werken we uit op het niveau van de Regio Alkmaar of als individuele gemeente, eventueel samen met kennisinstellingen, bedrijven en inwoners. Voor het opstellen van de Regionale Energiestrategie (RES) werken we als decentrale overheden samen (provincie, gemeente en waterschappen). We doen dit op het niveau van Holland boven Amsterdam.

Onze agendapunten

Bereikbaarheid

We zetten in op een duurzaam bereikbare regio

1. Propositie bereikbaarheid Regio Alkmaar
2. Lobby en netwerken
3. Strategisch uitvoeringsplan om gerichte uitvoering te geven aan onderdelen uit de bereikbaarheidspropositie

Wonen

We bouwen aan een aantrekkelijk, gevarieerd woonklimaat, waarbij iedere kern zijn eigen woonkwaliteit heeft

1. Proactief woningbouwbeleid
2. Lobby en netwerken
3. Strategisch uitvoeringsplan om gerichte uitvoering te geven aan het proactief woningbouwbeleid

Energie-innovatie

We zetten in op duurzame energie, vanuit de noodzaak én de kans om in 2050 energieneutraal te zijn

1. Regionale Energiestrategie Noord-Holland Noord
2. Lobby en netwerken
3. Strategisch uitvoeringsplan om gerichte uitvoering te geven aan de Regionale Energiestrategie én innovatie te bevorderen in de Regio Alkmaar

We zetten in op een duurzaam bereikbare regio

1. Propositie bereikbaarheid Regio Alkmaar.

Stel een bereikbaarheidspropositie op voor de Regio Alkmaar, waarin de thema's openbaar vervoer, weg-, water- en fietsverkeer zijn opgenomen. De propositie is integraal afgestemd op en houdt rekenschap met de ontwikkelingen op de andere thema's wonen en energie-innovatie.

Voorbeelden van onderwerpen in de propositie:

- OV-Knooppuntontwikkeling;
- ontwikkelen van een visie op de ring van de regio Alkmaar (inclusief N242);
- ontwikkelen van een actieplan voor het verduurzamen van het goederenvervoer over de weg;
- versterken van de oost-west verbindingen, met name voor recreatief gebruik;
- aanleggen van doorfietsroutes (woon-werk verkeer) inclusief oplaadpunten voor e-bikes;
- realiseren van een HuB-netwerk voor het overstappen van snel naar langzaam vervoer.

2. Lobby en netwerken

De propositie bereikbaarheid geeft richting. We voeren een lobby en bouwen onze netwerken op. Dit betekent dat we:

- een netwerkanalyse maken om zo te bepalen waar wij invloed hebben en op welke manier wij het beste kunnen acteren in het netwerk;
- deelnemen aan overleggen (HbA/provincie);
- samenwerken met de MRA;
- verkennen waar de mogelijkheden liggen tot 'wisselgeld' tussen regio's (juist ook in relatie tot de andere thema's, energie-innovatie en wonen).

3. Strategisch uitvoeringsplan

We stellen een strategisch uitvoeringsplan op en geven uitvoering aan de onderdelen uit de propositie waarover reeds overeenstemming is bereikt/die voldoende concreet zijn om te realiseren.

We bouwen aan een aantrekkelijk, gevarieerd woonklimaat, waarbij iedere kern zijn eigen woonkwaliteit heeft

1. Proactief woningbouwbeleid

We ontwikkelen een proactief woningbouwbeleid. Dat doen we door:

- het kwalitatief Regionaal Actie Programma (RAP) wonen voor de Regio Alkmaar af te ronden. Hierin beantwoorden we vragen als:
 - hoe past de (verwachte) vraag naar woningen bij de huidige ambities van en visies op wonen in de Regio Alkmaar? sluit het aan op het Omgevingsbeeld?
 - waar en hoe gaan we bouwen? wat wordt de verdeelsleutel per gemeente? hoe gaan we om met het raakvlak met de energie-innovatie, gelet op het feit dat dit bepalend is voor het type te bouwen woningen en de wijze van bouwen (van het gas af/energieneutraal)?
- de woningbouwpropositie Holland Boven Amsterdam 2040 verder uit te werken in 2019.

We maken gebruik van data om onze inzichten in de vraag naar en het aanbod van woningen te vergroten, zodat we daadwerkelijk proactief aan de slag kunnen. Hiervoor sluiten we aan op de Praktijkleerstoel Gebiedsontwikkeling van de TU Delft.

Op basis van het kwalitatieve RAP en de woningbouwpropositie komen we tot een proactief woningbouwbeleid en een woningbouwprogramma, waarin naast het bouwen voor eigen en nieuwe inwoners, ook rekenschap wordt gegeven aan:

- huisvesting van arbeidsmigranten (op HbA-niveau) en statushouders (op Regio Alkmaar-niveau);
- levensloopbestendig bouwen/woon-zorg combinatie;
- aanpak woonwagens;
- woonwensen van expats in de nabijheid van de Europese School Bergen.

2. Lobby en netwerken

Het proactief woningbouwbeleid geeft richting. We voeren een lobby en bouwen onze netwerken op. Dit betekent dat we:

- een netwerkanalyse maken om zo te bepalen waar wij invloed hebben en op welke manier wij het beste kunnen acteren in het netwerk;
- deelnemen aan overleggen en/of samenwerken met: Provincie, Rijk, HbA, MRA en de Woningmakers (samenwerkende marktpartijen).

3. Strategisch uitvoeringsplan

We stellen een strategisch uitvoeringsplan op en geven uitvoering aan de onderdelen uit het proactief woningbouwbeleid waarover reeds overeenstemming is bereikt/die voldoende concreet zijn om te realiseren.

We zetten in op duurzame energie, vanuit de noodzaak én de kans om in 2050 energieneutraal te zijn

1. Regionale Energiestrategie Holland boven Amsterdam

We stellen op basis van landelijke afspraken een Regionale Energiestrategie op met de onderwerpen gebouwde omgeving (elektriciteit) en opwek. Op een later moment worden ook acties op de andere drie thema's (industrie, mobiliteit en landbouw) geformuleerd. Dit proces verloopt op het niveau van onze regio; in wisselwerking en nauwe afstemming met de regio Holland boven Amsterdam.

Bij het opstellen van de strategie houden we rekening met het verleidelijk perspectief van de regio. Welke randvoorwaarden zijn voor onze regio van belang (denk aan inrichting van ons landschap en de impact hiervan op toerisme)? Welke manieren om elektriciteit op te wekken passen bij ons Omgevingsbeeld? Met andere woorden hoe behouden we de kwaliteiten van onze regio?

Ook zorgen we ervoor dat onze data en wijze van monitoring van de resultaten op orde zijn. En we sluiten uiteraard aan op de Omgevingswet.

2. Lobby en netwerken

De Regionale Energiestrategie geeft richting. We voeren een lobby en bouwen onze netwerken op. Dit betekent dat we:

- een netwerkanalyse maken om zo te bepalen waar wij invloed hebben en op welke manier wij het beste kunnen acteren in het netwerk;
- deelnemen aan overleggen en/of samenwerken.

Tot slot zetten we in op samenwerking tussen onderwijs, overheid en ondernemers opdat zij met ons meedenken, stimuleren en innoveren, zodat we gezamenlijk als innovatief energiecluster onze ambities waar gaan maken.

3. Uitvoering geven aan de Regionale Energiestrategie in de Regio Alkmaar

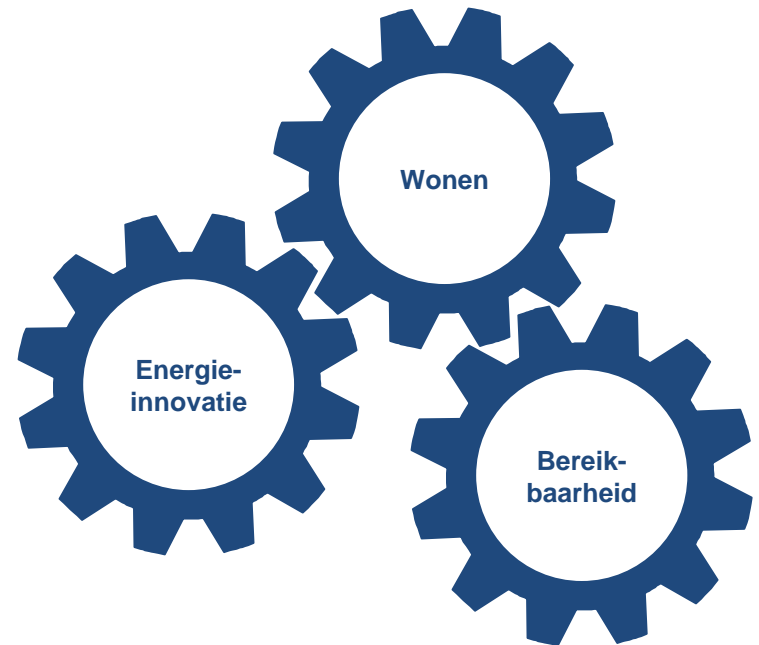
We stellen een strategisch uitvoeringsplan op en geven uitvoering aan de Regionale Energiestrategie. Iedere gemeente pakt daarin haar rol.

Een vliegwiel voor de toekomst

De drie focuspunten staan niet op zichzelf. Er zit een nauwe relatie tussen de thema's en de bijbehorende strategische projecten. Zo draagt het realiseren van een fysiek goed bereikbare regio bij aan het vergroten van de aantrekkelijkheid van de regio als plek om te wonen, te werken én te recreëren. Inzet op de energie-innovatie maakt dat het woon- en leefklimaat in de regio verbetert. Dit terwijl het verduurzamen van woningen bijdraagt aan het behalen van de doelen voor de energietransitie.

Er is kortom sprake van een win-win situatie; investeren in het ene thema of project leidt ook tot groei en effect op één of meer van de andere thema's. Om deze synergie op de projecten en in de regio daadwerkelijk te realiseren, is behoefte aan integrale sturing op de drie focuspunten en daarmee aan een nauwe afstemming tussen de programma's en individuele strategische projecten.

Merk daarnaast op dat de drie focuspunten ook als **vliegwiel** dienen en effect hebben op het realiseren van andere thema's/onderwerpen en daarmee ultimo aan het verleidelijk perspectief. Inzet op de drie focuspunten kan dus niet los gezien worden van de inzet op andere onderwerpen – ook al staan deze onderwerpen niet op de Focusagenda. Ontwikkelingen op de drie thema's leggen de basis voor de toekomst; zij dienen als vliegwiel om de ambities van de regio te realiseren (zie figuur hiernaast).

Governancestructuur (1/2)

Om sturing te kunnen geven aan de gewenste versterking van de strategische samenwerking, is een goede governancestructuur nodig. Binnen de Regio Alkmaar willen we onze bestuurders verbinden op de inhoud en is de Focusagenda de basis voor de overlegstructuur. De onderdelen bestuurlijke trekkers en brede samenwerking worden de komende maanden nog nader uitgewerkt, met andere woorden dit is nog onder constructie.

C7 Focusagenda ('AB')

Twee tot viermaal per jaar organiseren we op een regiowoensdag een strategische bijeenkomst voor alle colleges van Regio Alkmaar. De Focusagenda staat centraal en op basis van de agenda kunnen andere partijen aanschuiven. We streven naar regionale besluitvorming door alle collegeleden (op termijn, we starten met bekrachtiging in de colleges). De voorzitter van de stuurgroep is ook de voorzitter van de C7.

Stuurgroep Focusagenda ('DB')

De stuurgroep draagt zorg voor de interne werking (proces en geld) en de externe vertegenwoordiging. De colleges vaardigen een vertegenwoordiger uit hun midden af in de stuurgroep, 1 namens gemeente Alkmaar, 1 namens de BUCH-gemeenten en 1 namens Heerhugowaard en Langedijk. De stuurgroep kiest een voorzitter en komt maandelijks bij elkaar met twee adviseurs: een gemeentesecretaris en de regiosecretaris. Afhankelijk van de agenda zitten ook de bestuurlijke trekkers van de focuspunten aan tafel.

Bestuurlijke trekkers Focusagenda

Ieder focuspunt krijgt een bestuurlijke trekker (en mogelijk secondant) op basis van motivatie, kennis en ervaring. Daarbij is aandacht voor het draagvlak binnen de regio. De bestuurlijke trekkers zijn een boegbeeld en ambassadeur voor de regio, tonen zich actief en betrokken en zorgen voor de interne verbinding. Zij dienen de regio door het regionaal belang boven het gemeentelijk belang te stellen. Na een inventarisatie van de wensen in de colleges doet de stuurgroep een voorstel aan de C7 ten aanzien van de bestuurlijke trekkers (en eventueel secondanten).

De bestuurlijke trekkers bepalen de vormgeving van het bestuurlijk overleg voor hun focuspunt en de samenwerking met inwoners, bedrijfsleven, onderwijs en/of maatschappelijke instellingen. Zij worden hierbij ondersteund door een programmamanager en een actieve ambtelijke werkgroep vanuit de lokale organisaties per focuspunt. Om de focus ook extern te verankeren, vertegenwoordigen zij onze regio in het Bestuurlijk Afstemmings Overleg op bovenregionaal niveau.

Bestuursconvenant Regio Alkmaar

Met een Bestuursconvenant leggen we een stevige basis onder de vernieuwde regionale samenwerking. Hierin leggen we vast hoe onze regio bestuurlijk georganiseerd is en welk orgaan waarover de leiding neemt (zoals beschreven in deze Focusagenda). De stuurgroep doet een voorstel aan de C7.

Governancestructuur (2/2)

Brede samenwerking

Naast de 3 focuspunten wordt momenteel op vele andere onderwerpen samengewerkt binnen de Regio Alkmaar en met externe partijen. De betrokken beleidsmedewerkers uit de organisaties ondersteunen hun bestuurders hierin buiten de scope van de Focusagenda. Waar regionale samenwerking gewenst is, wordt het separaat opgepakt. Na een inventarisatie van de wensen in de colleges doet de stuurgroep een voorstel aan de C7 voor bestuurlijk overleg over de onderwerpen die niet tot de Focusagenda behoren.

Externe Governance

De Focusagenda is de basis voor onze strategische samenwerking, ook extern. Dat betekent het volgende:

- de C7 besluit over de strategie naar buiten zoals naar Holland boven Amsterdam, provincie en het rijk;
- de stuurgroep neemt het voortouw bij de externe vertegenwoordiging;
- de bestuurlijke trekkers Focusagenda nemen deel aan het bovenregionaal Bestuurlijk Afstemmings Overleg.

Betrokkenheid raden

Met een tijdelijke raads werkgroep bestaande uit raadsleden uit iedere gemeente wordt nader invulling gegeven aan de rol en betrokkenheid van de raden in de toekomst. In 2019 bespreekt de werkgroep het resultaat met de overige raadsleden en de eventuele vervolgstappen.

De raadsavonden op de regiowoensdag (eerste woensdag van de maand) zijn een belangrijk middel om de raden te betrekken bij de regionale samenwerking. Vanuit de regio (stuurgroep en regioteam) worden 2 avonden per jaar georganiseerd over de Focusagenda, in afstemming met de griffiers.

Uitvoeringsstructuur (1/2)

Om het vliegwiel te starten en uitvoering te kunnen geven aan de gewenste versterking van de strategische samenwerking, is in ieder geval **per focuspunt** het volgende nodig:

- een gefocuste blik: ieder thema vraagt om een programmamanager, eventueel ondersteund door één of meer projectleiders voor het initiëren, aanjagen en uitvoeren van de projecten per thema.
- een ronkende motor: vanuit iedere gemeente in Regio Alkmaar wordt capaciteit ter beschikking gesteld, een flexibele schil, om uitvoering te geven aan de projecten per focuspunt. Dit onder leiding van de programmamanager en de betreffende projectleiders.

Om het vliegwiel draaiende te houden is in ieder geval **voor de regio** het volgende nodig:

- een integrale blik (1x): de regiosecretaris draagt zorg voor coördinatie op de drie thema's en realiseert een nauwe afstemming tussen de focuspunten en bijbehorende strategische projecten.
- vliegende keepers: om het regionale proces te organiseren rondom de drie thema's is ondersteuning nodig zodat de bestuurlijke en ambtelijke processen goed verlopen; ondersteuning ten behoeve van de gefocuste blik (de programmamanagers), maar ook ten behoeve van de integrale blik (de regiosecretaris).

Regioteam Focusagenda

Het regioteam is een opgavegericht team, met de regiosecretaris als primus inter pares. Het team geeft vorm aan de Regio Alkmaar in samenwerking met de lokale inzet. Voor alle leden van het regioteam wordt een functieprofiel (HR21) opgesteld, waarna de werving plaatsvindt door de gemeentesecretarissen. Het regioteam bestaat uit:

- regiosecretaris (1 fte): regionale en bovenregionale contacten, adviseur C7 en stuurgroep, coördineren, verbinden, netwerken, budgetbeheer.
- programmamanagers (3fte): verantwoordelijk voor 1 focuspunt, onderlinge vervanging, regionale en bovenregionale contacten.
- medewerkers uitvoering (2 fte): ondersteuning regiosecretaris en programmamanagers Focusagenda.
- medewerker communicatie (0,5 fte): algemene communicatiewerkzaamheden, waaronder de website.

G7

De 7 gemeentesecretarissen zijn ambtelijk opdrachtgever voor het regioteam en zorgen gezamenlijk voor de uitvoering en bedrijfsvoering. Daaronder valt nadrukkelijk de zorg voor voldoende ambtelijke capaciteit, dus de bemensing van het regioteam, de werkgroepen en de aansluiting op strategisch/bestuurlijk niveau in de organisaties. Zij overleggen onderling op basis van de opgave en kiezen uit hun midden een adviserend lid voor de stuurgroep en een secundant.

Uitvoeringsstructuur (2/2)

Inbedding Focusagenda in lokale organisaties

Per focuspunt vormen we een actieve, ambtelijke werkgroep, gevuld vanuit de lokale organisaties en onder aansturing van de programmamanager. Deze werkgroep geeft invulling aan de Focusagenda, zorgt voor lokale inbedding en acteert binnen de regio en bovenregionaal. Later kunnen hier nog projectleiders aan toegevoegd worden.

Daarnaast heeft iedere organisatie een lokale regio-ambassadeur (bestuursadviseur of strategisch adviseur regionale samenwerking) die overkoepelende onderwerpen kan doorgeleiden binnen de eigen organisatie én de eigen bestuurders kan adviseren. De regiosecretaris en lokale regio-ambassadeurs spreken elkaar met regelmaat.

Inzet van voldoende capaciteit voor de werkgroepen en de lokale regio-ambassadeur is noodzakelijk voor een goede regionale samenwerking.

Brede samenwerking

De afgelopen jaren hebben een aantal mensen heel hard gewerkt aan de vormgeving van de regio, waardoor we nu op vele fronten al succesvol samenwerken. Zowel binnen de regio als samen met bijvoorbeeld de provincie. Dit wordt buiten de scope van de Focusagenda voortgezet. De betrokken medewerkers zoeken elkaar op wanneer nodig en kiezen uit hun midden een coördinator als aanspreekpunt.

Vertegenwoordiging in Holland boven Amsterdam

In Holland boven Amsterdam zijn de programmamanagers de inhoudelijke contactpersonen vanuit hun verantwoordelijkheid voor de focuspunten. Zij ondersteunen hun bestuurlijke trekkers in het BAO. Andere onderwerpen worden in eerste instantie doorgeleid (via de coördinatoren) naar de ambtelijke werkgroepen of anders (via de regiosecretaris) naar de lokale regio-ambassadeurs.

Samenwerking met de provincie

Op basis van de provinciale omgevingsvisie NH2050 en de Focusagenda streven we naar opstelling van een samenwerkingsagenda samen met de provincie. Deze samenwerking komt ook tot uitdrukking via de provinciale regiomanager. Deze sluit aan bij het regioteam als adviseur en staat in directe verbinding met de regiosecretaris.

Overgangsperiode

Na vaststelling van deze Focusagenda start de werving voor de nieuwe rollen (bestuurlijk en ambtelijk) en wordt geleidelijk overgegaan op de nieuwe werkwijze. Daarna kunnen de programmamanagers met de bestuurlijke trekkers de kaders bepalen voor het bestuurlijk overleg voor de focuspunten. We gaan samen bouwen aan de nieuwe overlegstructuren en evalueren het geheel uiterlijk eind 2020.

Financiële gevolgen (1/2)

Beperkte financiële ruimte in 2019

In de lopende begrotingen is weinig ruimte voor aanvulling, dus sluiten we zoveel mogelijk aan op de reeds opgenomen bijdrage aan de regionale samenwerking voor 2019 (€519.100). Door een reservering van het overschot 2018 en een beperkte aanvulling kunnen we in 2019 toch de eerste stappen zetten.

Begroting	2019	2020	2021	2022
Kosten regioteam	650.000	700.000	720.000	740.000
Reservering Focusagenda	-120.000	0	0	0
Procesgeld Focusagenda	40.000	100.000	100.000	100.000
Procesgeld overige onderwerpen	20.000	50.000	50.000	50.000
Bijeenkomsten	10.000	10.000	10.000	10.000
Opleiding regioteam	10.000	5.000	5.000	5.000
Communicatie	20.000	10.000	10.000	10.000
Onvoorzien	10.000	10.000	10.000	10.000
Totaal	640.000	885.000	905.000	925.000

Aanvullende kosten vanaf 2020

Vanaf 2020 is een groter regiobudget noodzakelijk. De kosten voor de huidige regiocoördinatoren vervallen dan, maar de hogere kosten voor programmamanagers en de aanvullende ondersteuning komen hiervoor in de plaats. Daarnaast groeit het benodigde procesgeld (zie hieronder).

Kosten regioteam	700.000
Waarvan nu in regiobudget	490.000
Nieuw	210.000
Procesgeld (nieuw)	150.000
Overige kosten	35.000
Waarvan nu in regiobudget	30.000
Nieuw	5.000

Procesgeld

We reserveren additionele financiering ten behoeve van het realiseren van actiepunten uit deze Focusagenda (los van personele- en uitvoeringskosten). Te denken valt aan onderzoeks- en/of advieskosten. Nu is hiervoor een bedrag van 150.000 euro aangehouden. De uitwerking van de focuspunten zal leren of dit voldoende is. Door hiervoor ruimte in het regiobudget te reserveren besparen we tijd en geld gemoeid met 7 collegevoorstellen en kunnen we tempo maken.

Financiële gevolgen (2/2)

Verdeling bijdrage Regio Alkmaar

De gemeentelijke bijdrage aan de regionale samenwerking wordt in onze regio altijd bepaald op basis van inwonertal. Voor de begroting 2019 gaan we uit van de CBS-bevolkingscijfers per 1 januari 2018.

Gemeente	Inwoners 1/1/2018	Percentage
Alkmaar	108.470	37%
Bergen	29.941	10%
Castricum	35.608	12%
Heerhugowaard	55.850	19%
Heiloo	23.099	8%
Langedijk	27.836	9%
Uitgeest	13.520	5%
Totaal	294.324	100%

Voorafgaand aan de vaststelling van de Focusagenda hebben de gemeenten ieder hun aandeel in het totaal van € 519.100 opgenomen in de eigen begroting 2019. In de jaren 2019 en 2020 gaan we uit van een stap in het benodigde budget. De jaren 2021 en 2022 zijn in deze meerjarenraming gelijk aan 2020 behalve de personeelslasten.

De tabel hieronder geeft inzicht in de financiële gevolgen van de Focusagenda voor de gemeentelijke bijdrage in 2019 en 2020, per gemeente (o.b.v. de CBS-cijfers 1/1/2018) en per inwoner.

Gemeente	2019 begr.	2019 Focusagenda	2020 Focusagenda
Alkmaar	191.309	235.865	326.157
Bergen	52.807	65.106	90.029
Castricum	62.802	77.429	107.069
Heerhugowaard	98.503	121.444	167.935
Heiloo	40.740	50.228	69.456
Langedijk	49.094	60.529	83.700
Uitgeest	23.845	29.399	40.653
Totaal	519.100	640.000	885.000
€ / inwoner	€ 1,76	€ 2,17	€ 3,01

Bijlage

Motieven regionale samenwerking focuspunten

Motieven voor regionale samenwerking

De regio is in toenemende mate het schaalniveau om maatschappelijke thema's op te pakken. Er kunnen verscheidene redenen zijn waarom samenwerking op regionaal niveau van meerwaarde is (zie de uitgangspunten in het overzicht hieronder). De belangrijkste drijfveren voor samenwerking hebben we op de volgende pagina's per focuspunt benoemd.

Motieven voor regionale samenwerking

- Strategische versterking (o.a. voor lobby en voor creëren van synergie)
- Gemeentegrensoverschrijdend
- Urgent
- Op het snijvlak van strategie en uitvoering
- Realisatiekracht (grotere opgaven aankunnen)
- Flexibiliteit en schakelkracht
 - snel inspelen op verandering
 - samenwerking met/tussen verschillende partijen en op verschillende schaalniveaus
- Vergroten (regionale) democratische kwaliteit:
 - draagvlak
 - representatie
 - participatie
- Effectiviteit
 - meer kwaliteit en kennis
 - minder kwetsbaarheid
 - meer burgerklanttevredenheid
- Efficiëntie
- Duurzaamheid / toekomstbestendigheid

Waarom werken we samen op bereikbaarheid (1/2)

Motieven voor regionale samenwerking

Strategische versterking (o.a. voor lobby en voor creëren van synergie)	Ja. Inzet op bereikbaarheid is een randvoorwaarde om verschillende andere ambities in de regio te kunnen realiseren. Het zorgt voor een 'plus' voor onze regio. Een afgestemde inzet en van daaruit een krachtige strategische lobby op enkele focuspunten vanuit de regio is gewenst. Ingezet wordt op toekomstbestendige duurzame groei (en niet méér 'asfalt'), passend bij ons Omgevingsbeeld. Ten behoeve van Holland Boven Amsterdam zetten we in op belangrijke OV-knooppunten (o.a. Alkmaar en Heerhugowaard), op maximaal 45 minuten reistijd van het centrum van Amsterdam.
Gemeentegrens-overschrijdend	Ja. Goede bereikbaarheid van en naar de regio Alkmaar (en daar binnen) is van belang. Dit vraagt om samenwerking zodat het volgende gerealiseerd wordt: <ul style="list-style-type: none">• een goede bereikbaarheid van en naar de MRA; in combinatie met• de ontwikkeling van toekomstbestendige duurzame knooppunten. De aanpak is gemeentegrens-overschrijdend, afstemming van knooppunten op elkaar is essentieel.
Urgent	Hoog. Een vermindering van de bereikbaarheid heeft gevolgen voor de aantrekkelijkheid van de regio voor bijvoorbeeld wonen, werken of recreëren.
Op het snijvlak van strategie en uitvoering	Ja. Een combinatie van strategische lobby en gerichte actie/uitvoering op punten waarop reeds overeenstemming is bereikt, is gewenst.
Realisatiekracht (grotere opgaven aankunnen)	Ja. Door samenwerking in de regio, kan meer bereikt worden. Afstemming over de inzet is noodzakelijk. Hierbij dient zowel de korte als de lange termijnwens in ogenschouw genomen te worden. Waarbij gegeven is dat de uitvoeringscapaciteit om e.e.a. te realiseren (zowel op korte als op de lange termijn) beperkt is; keuzes maken is daarom noodzakelijk.
Flexibiliteit en schakelkracht	Ja. Dit thema vraagt men name om schakelkracht, op het niveau van de regio, met de provincie en MRA. Ook reizigersorganisaties, OV en eventueel andere vervoersbedrijven dienen betrokken te worden. De regio Alkmaar heeft een gemeenschappelijk en gedragen propositie nodig om de lobby richting provincie en MRA vorm te geven. Tegelijkertijd zijn concrete acties voor het realiseren van toekomstbestendige duurzame knooppunten gewenst, om energie vast te houden en synergie te creëren.

Waarom werken we samen op bereikbaarheid (2/2)

Motieven voor regionale samenwerking

Vergroten (regionale) democratische kwaliteit	Ja. Er is regionaal draagvlak voor dit thema. Door het benoemen van een regionale trekker en het afleggen van verantwoording in regionale college- en raadsbijeenkomsten wordt regionale verantwoording geborgd. Participatie van college en raad wordt vergroot (d.w.z. regionaal ingestoken). Participatie van bewoners blijft lokaal/hetzelfde.
Effectiviteit	Door het thema als regionaal thema te benoemen kan kwaliteit en kennis beter geborgd worden. Ook de kwetsbaarheid neemt af, er zijn meer medewerkers bekend met en betrokken bij het thema. Een betere bereikbaarheid heeft impact op de bewoners; de burgerklanttevredenheid neemt toe.
Efficiëntie	Ja, zowel door samenwerking op het thema zelf, gebundelde krachten ten behoeve van lobby en voor de uitvoering leidt tot een toename van efficiency.
Duurzaamheid / toekomstbestendigheid	Het thema blijft voor de langere tijd relevant.

Waarom werken we samen op wonen (1/2)

Motieven voor regionale samenwerking

Strategische versterking (o.a. voor lobby en voor creëren van synergie)

Ja. De regio positioneert zich in het netwerk (MRA), op basis van een gedragen ambitie/toekomstbeeld. Het Omgevingsbeeld, 'Diversiteit als troef', vormt het uitgangspunt. Politieke kracht, een stevige lobby en strategische versterking om deze ambitie neer te zetten is cruciaal.

- Regionaal Actie Programma (RAP) Wonen 2019. Strategie: loslaten harde cijfers, uitgaan van flexibele programma's met realisatiecapaciteit voor het realiseren van de woningbehoefte in 2019 en 2020.
- Woningbouwpropositie Holland Boven Amsterdam. Strategie: woon- en leefklimaat, voorzieningenniveau, bereikbaarheid, economie Noord-Holland Noord in stand houden/verbeteren door voor de eigen inwoners en ten behoeve van overloop vanuit Amsterdam/MRA te bouwen. Aandacht is hierbij nodig voor het inrichten van belangrijke OV-knooppunten (o.a. Alkmaar en Heerhugowaard) en belangrijke landschappen (bijv. Castricum, Limmen), op max. 45 minuten reistijd van het centrum van Amsterdam

We bundelen onze krachten ten behoeve van een gerichte lobby c.q. strategische versterking op dit thema.

Gemeentegrens-overschrijdend

Ja. De regio Alkmaar wil een herkenbare regio zijn, waar het goed wonen, werken en recreëren is. De gemeenten zijn complementair aan elkaar; gemeenten richten zich op verschillende doelgroepen (verschillende woonmilieus). Beslissingen over het te bouwen aantal woningen in de ene gemeenten raken echter wel de mogelijkheid om te bouwen in andere gemeenten.

Het Regionaal Actie Programma Wonen 2019 ziet op het niveau van de regio Alkmaar. Besluitvorming over het Actieprogramma vindt plaats op het niveau van de afzonderlijke colleges/raden in de regio Alkmaar.

Over de woningbouwpropositie HBA vindt afstemming plaats in het Bestuurlijk Afstemmingsoverleg (BAO) Holland Boven Amsterdam, bestaande uit regio Alkmaar, regio De Kop en regio West-Friesland.

Urgent

Midden tot hoog. Het Regionaal Actie Programma, gericht op de korte termijn, vraagt om inzet, gebaseerd op provinciale regelgeving (verordening). De woningbouwpropositie Holland Boven Amsterdam richt zich op de middellange/ lange termijn (stip op de horizon, 2040), (politieke) inzet hierop is reeds op dit moment van belang.

Op het snijvlak van strategie en uitvoering

De wens bestaat om op korte termijn realisatiecapaciteit te genereren voor het Regionaal Actie Programma (uitvoering). Strategische kracht is nodig om de woningbouwpropositie HbA verder te brengen.

Waarom werken we samen op wonen (2/2)

Motieven voor regionale samenwerking

Realisatiekracht (grotere opgaven aankunnen)	Ja. Door samenwerking in de regio kan meer bereikt worden. Tegelijkertijd vraagt deze opgave om een goede verdeling/inzet van de beschikbare realisatiecapaciteit.
Flexibiliteit en schakelkracht	Ja. Flexibiliteit en schakelkracht zijn nodig. Een gemeenschappelijke boodschap helpt om lobby vorm te geven om zodoende wonen op de agenda te krijgen. Voor de <i>planvorming/visie</i> is betrokkenheid vanuit de verschillende gemeenten nodig, maar eventueel ook van andere partijen (denk aan de Woningmakers of zorginstellingen). Voor de <i>uitvoering</i> is samenwerking en afstemming met de Woningmakers, gemeenten, provincie en MRA cruciaal. Merk daarnaast op dat er overlap is tussen het thema wonen en de andere thema's; bijvoorbeeld de energietransitie en het duurzaam bouwen van woningen.
Vergroten (regionale) democratische kwaliteit	Ja. Er is regionaal draagvlak voor dit thema. Door het benoemen van een regionale trekker en het afleggen van verantwoording in regionale college- en raadsbijeenkomsten wordt regionale verantwoording geborgd. Participatie van raad/college en bewoners kan worden vergroot door dit thema op de Regionale Focusagenda te plaatsen: Participatie van bewoners blijft hetzelfde – kern is dat bewoners betrokken worden bij de invulling van de 'couleur locale' van woningbouwlocaties.
Effectiviteit	Door het thema als regionaal thema te benoemen wordt de kwaliteit vergroot en kan kennis beter geborgd worden. Ook de kwetsbaarheid neemt af: er zijn meerdere personen betrokken/verantwoordelijk voor het thema wonen. De burgerklanttevredenheid kan toenemen als de regio er in slaagt een goed en gevarieerd woningaanbod (en daarmee een gevarieerd woonklimaat) te realiseren
Efficiëntie	Zowel door samenwerking op het thema zelf, als door het bundelen van krachten voor lobby en uitvoering kan efficiencywinst geboekt worden.
Duurzaamheid / toekomstbestendigheid	Het thema blijft voor de langere tijd relevant. Afhankelijk van de uitkomsten van de lobby en/of de mate en snelheid waarin woningbouwplannen gerealiseerd worden, verandert de behoefte aan inzet en ondersteuning vanuit de Regionale Focusagenda.

Waarom werken we samen op energie-innovatie (1/2)

Motieven voor regionale samenwerking

Strategische versterking (o.a. voor lobby en voor creëren van synergie)	Ja. Het Klimaatakkoord vraagt van regio's om een Regionale Energiestrategie, waarin de maatregelen zijn opgenomen die bijdragen aan het reduceren van de uitstoot van CO ₂ . Een plan dient medio 2019 gereed te zijn, gelijktijdig wordt gestart met de uitvoering. De regio Alkmaar wil voorloper zijn op het gebied van duurzaamheid en alternatieve energie. De regio biedt daarom ruimte voor innovatieve ontwikkelingen, zodat de energietransitie in de regio versneld kan worden. Strategische versterking, maar ook onderlinge afstemming op dit thema, is van belang. Samen kan de regio – passend bij de ambities zoals in het Omgevingsbeeld opgenomen – een plan maken en hieraan uitvoering geven om zodoende voor 2050 energieneutraal te zijn.
Gemeentegrens overschrijdend	Ja, de provincie moet energieneutraal zijn in 2050. Om dit te realiseren worden plannen opgesteld, allereerst een Regionale Energiestrategie gevolgd door uitvoeringsplannen. In de plannen staat op welke wijze de regio bijdraagt aan de transitie van fossiele naar duurzame energie. Er wordt een plan opgesteld op het niveau van de regio Noord-Holland Noord, waarbij de afspraken in de regio Alkmaar optellen c.q. bijdragen aan de totale doelstelling waaraan de regio dient te voldoen.
Urgent	Hoog. Het Klimaatakkoord is verplichtend.
Op het snijvlak van strategie en uitvoering	Ja. Keuzes over de wijze waarop de doelen in de regio behaald worden (strategisch) zijn bepalend voor de uitvoering en daarmee de impact op het landschap/inrichting van de regio.
Realisatiekracht (grotere opgaven aankunnen)	Ja. De energietransitie is een grote opgave, waarvoor krachten gebundeld moeten worden om tijdig de doelstellingen te kunnen behalen.
Flexibiliteit en schakelkracht	Ja. Flexibiliteit en schakelkracht zijn cruciaal om zodoende in de regio tot afspraken én tot uitvoering te komen. Dit doen we door samen te werken, innovatieve maatregelen te benoemen, en zowel de lusten als de lasten met betrekking tot de te nemen klimaatmaatregelen te verdelen.

Waarom werken we samen op energie-innovatie (2/2)

Motieven voor regionale samenwerking

Vergroten (regionale) democratische kwaliteit	Ja. Er is regionaal draagvlak voor dit thema. Door het benoemen van een regionale trekker en het afleggen van verantwoording in regionale college- en raadsbijeenkomsten wordt regionale verantwoording geborgd. Participatie van burgers is van groot belang voor draagvlak. Er liggen kansen voor het vergroten van de democratische kwaliteit op dit thema door het als regionaal focus thema te benoemen. Let wel: het thema maakt veel los, specifieke maatregelen kunnen leiden tot weerstand (denk bijvoorbeeld aan horizonvervuiling), inzet op het meenemen van de burger is daarom van belang.
Effectiviteit	Ja. Door het thema als regionaal thema te benoemen kan kwaliteit en kennis beter geborgd worden. Ook de kwetsbaarheid neemt af. Het thema draagt deels bij aan een verhoging van de burgerklanttevredenheid, bijvoorbeeld doordat er een gezonde(re) leefomgeving ontstaat.
Efficiëntie	Ja, zowel door samenwerking op het thema zelf, door het bundelen van krachten voor lobby en voor de uitvoering kan efficiencywinst geboekt worden.
Duurzaamheid / toekomstbestendigheid	Zeer relevant en urgent.